

Redactieleden

Dr. Roel van Wijk, moleculair celbioloog; hoofdredacteur
Dr. Eduard van Wijk, senior scientist
Drs. Nico Westerman, arts
Drs. Gio Meijer, arts
Drs. Majella van Maaren, arts
Drs. Marian Rappoldt, arts
Drs. Frans Kusse, arts; redactiecoördinator
Dr. Cor Aakster, medisch socioloog

Redactieadres

Deurloostraat 129 hs, 1078 HX Amsterdam
franskusse@xs4all.nl

Financiële post

Postbus 133, 3840 AC Harderwijk.

Raad van Advies

Drs. Astrid Noorden, master in Nursing Sciences,
Health Practitioner
Dr. Maarten Bode, medisch antropoloog, gespecialiseerd in
sociaal-culturele aspecten van Indiase medische tradities,
met name Ayurveda
Dr. Chun Lee Oei-Tan, arts
Dr. Dirkjan van Schaardenburg, reumatoloog
Dr. Fred Wiegant, celbioloog
Dr. Herman van Wietmarschen, systeem bioloog
Drs. Lex Rutten, arts
Drs. Harry Lamers, arts
Drs. Martine Busch, directeur Van Praag Instituut
Drs. Fleur Kortekaas, epidemioloog

Abonnementen

€ 70 per jaar (vier nummers).
Over te maken op rekeningnummer
NL96 INGB 0000 0120 66, t.n.v.:
Stg. Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde te Harderwijk
met vermelding van uw naam en volledige adres.
Studenten krijgen korting op verzoek.

Abonnementenadministratie: tijdschriftig@gmail.com

Advertenties

adverteren@tigweb.nl
Tel. 020-6149660, GSM 06-11392990

NB. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen
geweigerd worden

Uitgever Stichting Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde,
www.tigweb.nl

Omslagfoto Jan van der Greef

Vormgeving en opmaak

Roland van Helden bno, Amsterdam

Druk

Drukkerij Ten Brink, Meppel
Oplage: 1000 stuks

De redactie is onafhankelijk en werkt op basis
van een redactiestatuut.

Auteursrecht voorbehouden

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen mag niets
uit deze uitgave verveelvoudig worden en/of openbaar ge-
maakt zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

De redactie heeft alles gedaan om de rechthebbende van het
beeldmateriaal te achterhalen. Als desondanks beeldmateriaal
geplaatst is waarvan u (mede) rechthebbende bent, kunt u
contact opnemen met de redactie.

Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij en beeld
kunt u opvragen bij de redactie.

Inhoud nr 2 - 2015

VAN DE REDACTIE

62 **Energie en gezondheid** — Frans Kusse

INLEIDING BIJ HET THEMA 'VERMOEIDHEID'

63 *Een zoektocht naar vermoeidheid in zijn verschillende vormen terwijl
we niet weten wat energie is* — Roel van Wijk

WETENSCHAP

69 **Vermoeidheid: het begint met stress – een overzicht**

— Roel van Wijk

75 **Gezondheid en salutogenese**

— Wim Gelderblom

78 **Vermoeidheid in Nederland**

— Rienk Stuut

81 **Internationale wetenschappelijke ontwikkelingen.**

Kosten-baat analyses

— Roel van Wijk en Cor Aakster

89 **Carstens Stichting bespreekt nieuw onderzoek**

92 **Werk aan de basis. Nieuwe inzichten in de dynamiek van leven.**

Energie in levende organismen

— Roel van Wijk en Eduard P.A. van Wijk

VERSLAG

98 **Aletta in Wonderland. Een duel tussen lichaam en geest
op het scherpst van de snede**

— Corwin Aakster

KLINISCHE PNI (kPNI)/NATUURGENEESKUNDE

104 **Klinische psychoneuroimmunologie (kPNI) als pijler
van de integrale geneeskunde** — Kim van Wetten

ANTROPOSOFISCHE GENEESKUNDE

108 **Vermoeidheid en antroposofische geneeskunde**

— Christof Zwart

HOMEOPATHISCHE GENEESKUNDE

112 **Vermoeidheid in de praktijk**

— Rienk Stuut

AYURVEDISCHE GENEESKUNDE

118 **Chronische vermoeidheid vanuit Ayurvedisch perspectief**

— Gerrit-Jan Gerritsma

POSTUROLOGIE

122 **Van grondregulatiesysteem naar podoposturale therapie
(en andere voetzoolgerelateerde behandelvormen)**

— Peter Oomens

NIEUWS

126 **Wetenschap: Homeopathie werkt effectiever dan Prozac
of placebo bij depressies en de overgang**

IN MEMORIAM

127 **In memoriam dr. Hans Houtsmuller, internist in ruste**

128 **Agenda – Nascholingen, opleidingen en congressen 2015**